

Кундєєва Г.О., к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і політології,
Національний університет харчових технологій, Київ.

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КРАЇН СНД У ВИРІШЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах поряд зі зміною клімату, продовольча проблема набуває рис світової продовольчої кризи, і стає викликом сьогоденності. В зв'язку з цим стійкість розвитку, подолання економічних дисбалансів, а також інших негативних економічних, політичних і соціальних явищ, вимагає спільних зусиль країн СНД. Парадокс продовольчої проблеми для постсоціалістичних країн полягає у тому, що за умов відсутності дефіциту на продукти харчування, рівень їх споживання є нижчим за фізіологічну норму по багатьом видам споживчих продуктів.

Оскільки АПК на території Співдружності у минулому формувався і розвивався шляхом розподілу праці на основі повного використання кліматичних і ґрунтових умов (економічні і трудові ресурси були жваві), те порушення спеціалізації, що склалися, з'явилися причиною спаду виробництва і зниження конкурентоспроможності аграрного сектора. Проведений нами аналіз стану продовольчого забезпечення у трьох постсоціалістичних країнах свідчить про те, що у 2007 р. (рік) забезпечення продовольчими продуктами на рівні продовольчої безпеки відбулося тільки у Білорусі за винятком молока та молочних продуктів (табл. 1).

Основою забезпечення продовольчої безпеки на спільному просторі СНД може стати взаємодія по пріоритетних напрямках розвитку співробітництва в двосторонніх і багатосторонніх форматах. Державам необхідно об'єднати зусилля в області забезпечення населення Співдружності, передусім, основними базовими продуктами харчування за рахунок використання спільного потенціалу агропромислового виробництва всіх держав-учасників СНД.

Таблиця 1

Рівень фактичного середньодушового обсягу споживання продовольства відносно фізіологічних норм в Україні, Росії та Білорусі у 2007р.

Показники, кг	Україна		Росія		Білорусь	
	Фізіологічна норма споживання, кг	Споживання у % до фізіол. норми	Фізіологічна норма споживання, кг	Споживання у % до фізіол. норми	Фізіологічна норма споживання, кг	Споживання у % до фізіол. норми
М'ясо і м'ясопродукти	80	0,58	81	0,72	80	0,86
Молоко і молочні продукти	380	0,59	392	0,61	393	0,59
Яйця, шт.	300	0,84	298	0,86	294	0,94
Риба і рибопродукти	20	0,77	н/д	н/д	18,2	0,92
Цукор	38	1,05	41	0,95	33	1,03
Олія та інші рослинні жири	20	0,72	13,6	0,83	13,2	1,20
Картопля	125	1,04	120	1,1	170	1,11
Овочі та баштанні	160	0,74	145	0,73	127	1,14
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград.	90	0,47	76	0,67	78	0,73
Хліб і хлібні продукти	110	1,05	107	1,13	105	0,89

Джерело: розраховано автором на основі [1; 2].

Світовий досвід свідчить, що економічна інтеграція – найбільш бажана структура економіки, що дозволяє зняти штучні бар'єри в її функціонуванні і ввести необхідні елементи координації. Зроблений же країнами Співдружності багаторічний пошук нової економічної стратегії розвитку власних держав з опорою на економічно розвинені країни не приніс суттєвих позитивних результатів. Результатом цього стало перенасичення внутрішніх ринків продовольчими продуктами зазначених країн. У той час як власна сільгосппродукція часто затребувана не повною мірою, і це негативно позначається на доходах товаровиробників.

Національні аграрні комплекси мають спроможність забезпечити населення країн СНД продовольством, якщо діятимуть як єдиний механізм, виходячи з природно-економічних умов країн, якнайповніше використовуючи переваги різних територій. Тільки при правильному територіальному розміщенні можна добитися достатку продуктів харчування і сировини при менших суспільних витратах.

Інтеграційні процеси повинні формуватися по різних напрямках. Насамперед це надання пріоритетності взаємним торговельно-економічним взаєминам, формування уніфікованої митно-податкової системи, узгодження торговельних режимів, у тому числі і з третіми країнами, організація єдиної інформаційної системи, проведення узгодженої структурної агрополітики. Також необхідно встановлення прямих господарських зв'язків і розвиток кооперації між товаровиробниками, створення спільних агропромислових підприємств, формування фінансово-промислових груп і транснаціональних компаній по виробництву, переробці, транспортуванню і торгівлі, реалізація сумісних інвестиційних проектів модернізації виробництва, впровадження інтенсивних технологій, створення єдиної логістичної системи, що для України, яка має досить потужний транзитний потенціал і розташована на перехресті паневропейських транспортних коридорів, може стати найважливішим фактором підвищення конкурентоспроможності країни. Співдружність Незалежних Держав повинна повністю використати потенціал свого спільного аграрного ринку, інакше вона продовжуватиме поступатися ринками своїм головним конкурентам – гігантським виробникам США, Європейського Союзу, держав Південно-східної Азії.

Література

1. Офіційний сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційний сайт СНГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cis.minsk.by/=com_content&task=view&id=396

Виходячи з того, що ключовим аспектом вирішення продовольчої проблеми будь-якої країни є доступність повноцінного харчування саме для малозабезпечених верств населення та базуючись на аналізі динаміки змін обсягів споживання продовольства за квінтільними групами, можна стверджувати про збільшення диференціації споживання продовольства. Так в Україні в 2008 році збільшився обсяг споживання всіх основних продуктів харчування п'ятою квінтільною групою, в той час як для групи населення з загальним доходом, нижчим за прожитковий мінімум, навпаки, відбулося скорочення обсягів споживання продовольства (табл. 2).

Таблиця 2

Темп зміни обсягів споживання продуктів харчування у 2007- 2008 рр. за квінтільними (20%-ти) групами населення

Показники	Темп зростання обсягів споживання у 2008 р. відносно показників 2007 р. за квінтільними групами					
	перш	друг	трет	четверт	п'ят	з доходами, нижчими за

	а	а	я	а	а	прожитковий мінімум
М'ясо і мясопродукт и	0,94	1,00	1,02	1,00	1,06	0,94
Молоко і молочні прдукти	1,00	1,02	1,02	1,03	1,05	0,94
Яйця, шт.	1,00	1,05	1,00	1,05	1,00	0,94
Риба і рибопродукт и	1,07	1,11	1,10	1,14	1,12	0,93
Цукор	1,07	1,06	1,03	1,06	1,08	0,93
Олія та інші рослинні жири	1,00	1,06	1,00	1,06	1,11	0,93
Картопля	1,01	1,01	0,97	0,99	1,02	0,99
Овочі та баштанні	1,07	0,97	1,07	1,05	1,07	0,94
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	1,05	0,91	1,06	1,05	1,05	0,91
Хліб і хлібні продукти	1,01	0,97	0,97	1,00	1,03	0,98

Джерело розраховано автором на основі даних Держкомстату [8].

Підсумовуючи вище викладене, можна стверджувати, що значна диференціація доходів населення країни обумовлює диференціацію у споживанні продуктів харчування. Це не було б настільки небезпечним для основної частини громадян, якби домогосподарства з мінімальними доходами споживали продукти в обсягах, які відповідають фізіологічним нормам. На сьогодні, в умовах глобальної економічної кризи, коли зростання доходів населення неможливе, як для України так і для багатьох постсоціалістичних країн, першочерговим завданням у вирішенні проблеми продовольчої безпеки домогосподарств є зниження рівня диференціації доходів населення.

Для вирішення зазначеної проблеми держава має застосувати цілий ряд важилів фіскальної політики, перш за все необхідна реформа системи прибуткового оподаткування населення. Для цього необхідне застосування основних положень теорії «податки – інструмент зрівняння доходу», яка запропонована Е. Жирарденом і знайшла подальший розвиток у працях Дж. Гелбрейта, С. Кузнеця, Г. Коула, Ж. Фурастьє та багатьох інших. На думку вчених, саме за допомогою прямих податків (прибуткового, податку на спадок і дарування), що стягуються за прогресивними ставками, можна ліквідувати майнову нерівність, яка виникає з розвитком суспільства.

Тобто необхідними є відміна єдиної ставки прибуткового податку, яка зрівняла у податковому навантаженні і заможного і бідного, і перехід до прогресивне оподаткування. Актуальною для вирішення поставленої проблеми – справедливого перерозподілу державних коштів у бік найбільш вразливих домогосподарств – є «інвентаризація» існуючих одержувачів соціальних пільг. Система соціальної допомоги має бути більш адресною і обов'язково пов'язаною з перевіркою ступеню нужденності. Також сприятиме нівелюванню нерівності доходів населення запровадження податку на розкіш, багатство, приватну нерухомість, землю тощо.

Посилення державного регулювання щодо оплати праці також сприятиме рівномірності доходів населення, а саме встановленню раціональних обґрунтованих співвідношень між індивідуальним трудовим вкладом і матеріальною винагородою працівника та між приростами обсягів виробництва й фонду оплати праці. Потреба у такому регулюванні пояснюється тим, що обсяги виробництва у вартісному вираженні можуть бути збільшеними не тільки в результаті реального приросту продукції у натуральному вираженні, а й за рахунок збільшення цін. Також з метою зменшення диференціації доходів населення, необхідно нівелювати суттєві макроекономічні, міжгалузеві та міжпрофесійні диспропорції в оплаті праці працівників. Для цього слід запровадити на законодавчому рівні фіксовані співвідношення мінімальної – середньої – максимальної зарплати з урахуванням регіональної складової.

Література

3. Тамбовцев В.Л. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура, проблемы. / В.Л. Тамбовцев // Вестник МГУ. Серия «Экономика» –1995. – №3 – С.28 – 32.
4. Абалкин Л. И. Экономическая безопасность России / Л.И. Абалкин // Вестник РАН. –1997. – №9 – 144 – 151.
5. Глазьев С. Безопасность экономическая // Политическая энциклопедия. М., 1999. – Т.І. – С.113.

6. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. №60 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.uapravo.net>

7. Римская Декларация о всемирной продовольственной безопасности [Електронний ресурс] / Продовольственная и сельскохозяйственная организация Объединённых Наций — Режим доступа: http://www.rau.su/observer/N3-4_97/019.htm.

8. Законодавство РФ: «Консультант Плюс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/>

9. Гойчук О.І. Продовольча безпека [монографія] / О.І. Гойчук. – Житомир: Полісся, 2004. – 348 с.

10. Офіційний сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

11. Офіційний сайт СНГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cis.minsk.by/=com_content&task=view&id=396

Такими критеріями, на думку деяких вчених, може бути: частка витрат на продовольство в загальних витратах населення; рівень задоволення потреб населення згідно з нормами харчування; рівень забезпечення цінової доступності; ступінь забезпечення продовольчої незалежності; частка імпортованих поставок; гарантії якості і безпеки продуктів; критична межа енергетичної цінності раціону харчування дорослої людини [4; 7]. Багато з вище зазначених критеріїв знайшли свої місце у відповідних законах або постановах стосовно продовольчої безпеки окремої держави.